

VIDURA NEETHI - UDYOGA PARVAM CHAPTER 39

iti śrīmahābhāratē udyōgaparvaṇi prajāgaraparvaṇi
viduravākyaē ēkōnachatvāriṃśō'dhyāyaḥ 1

dhṛtarāṣṭra uvācha 1

anīśvarō'yaṃ puruṣō bhavābhavē
sūtraprōtā dārumayīva yōṣā 1
dhātrā hi diṣṭasya vaśē kilāyaṃ
tasmādvada tvam śravaṇē ghṛtō'ham 1 1

vidura uvācha 1

aprāptakālaṃ vachanaṃ bṛhaspatirapi bruvaṇ 1
labhatē buddhyavajñānamavamānaṃ cha bhārata 1 2

priyō bhavati dānēna priyavādēna chāparaḥ 1
mantraṃ mūlabalēnānyō yaḥ priyaḥ priya ēva saḥ 1 3

dvēṣyō na sādhubhavati na mēdhāvī na paṇḍitaḥ 1
priyē śubhāni karmāṇi dvēṣyē pāpāni bhārata 1 4

na sa kṣayō mahārāja yaḥ kṣayō vṛddhimāvahēt 1
kṣayaḥ sa tviha mantavyō yaṃ labdhvā bahu nāśayēt 1 5

samṛddhā guṇataḥ kē chidbhavanti dhanatō'parē 1
dhanavṛddhānguṇairhīnāndhṛtarāṣṭra vivarjayēt 1 6

dhṛtarāṣṭra uvācha 1

sarvaṃ tvamāyatī yuktaṃ bhāṣasē prājñasammatam 1
na chōtsahē sutaṃ tyaktuṃ yatō dharmastatō jayaḥ 1 7

vidura uvācha 1

svabhāvaguṇasampannō na jātu vinayānvitaḥ 1
susūkṣmamapi bhūtānāmupamardaṃ prayōkṣyatē 1 8

parāpavāda niratāḥ paraduḥkhōdayēṣu cha □
parasparavirōdhē cha yatantē satatōthitāḥ □ 9□

sa dōṣaṃ darśanaṃ yēṣāṃ saṃvāsē sumahadbhayam □
arthādānē mahāndōṣaḥ pradānē cha mahadbhayam □ 10□

yē pāpā iti vikhyātāḥ saṃvāsē parigarhitāḥ □
yuktāśchānyairmahādōṣairyē narāstānvivarjayēt □ 11□

nivartamānē sauhārdē prītirnīchē praṇāśyati □
yā chaiva phalanirvṛttiḥ sauhṛdē chaiva yatsukham □ 12□

yatatē chāpavādāya yatnamārabhatē kṣayē □
alpē'pyapakṛtē mōhānna śāntimupagachChatī □ 13□

tādṛśaiḥ saṅgataṃ nīchairṇṛśaṃsairakṛtātmabhiḥ □
nisāmya nipuṇaṃ buddhyā vidvāndūrādvivarjayēt □ 14□

yō jñātimanugṛhṇāti daridraṃ dīnamāturam □
saputrapaśubhirvṛddhiṃ yaśāśchāvyayamaśnutē □ 15□

jñātayō vardhanīyāstairya ichChantyātmanaḥ śubham □
kulavṛddhiṃ cha rājēndra tasmātsādhu samāchara □ 16□

śrēyasā yōkṣyasē rājankurvāṇō jñātisatkriyām □
viguṇā hyapi saṃrakṣyā jñātayō bharatarṣabha □ 17□

kiṃ punarguṇavantastē tvatprasādābhikāṅkṣiṇaḥ □
prasādaṃ kuru dīnānāṃ pāṇḍavānāṃ viśāṃ patē □ 18□

dīyantāṃ grāmakāḥ kē chittēṣāṃ vṛttyarthamīśvara □
ēvaṃ lōkē yaśaḥprāptō bhaviṣyatsi narādhipa □ 19□

vṛddhēna hi tvayā kāryaṃ putrāṇaṃ tāta rakṣaṇam □
mayā chāpi hitaṃ vāchyaṃ viddhi mām tvaddhitaiṣiṇam □ 20□

jñātibhirvighrahastāta na kartavyō bhavārthinā □
sukhāni saha bhōjyāni jñātibhirbharatarṣabha □ 21□

sambhōjanaṃ saṅkathanaṃ samprītiś cha parasparam □
jñātibhiḥ saha kāryāṇi na virōdhaḥ kathaṃ chana □ 22□

jñātayastārayantīha jñātayō majjayanti cha □
suvṛttāstārayantīha durvṛttā majjayanti cha □ 23□

suvṛttō bhava rājēndra pāṇḍavānprati mānada □
adharṣaṇīyaḥ śatruṇāṃ tairvṛtastvaṃ bhaviṣyasi □ 24□

śrīmantaṃ jñātimāsādya yō jñātiravasīdati □
digdhahastaṃ mṛga iva sa ēnastasya vindati □ 25□

paśchādapi naraśrēṣṭha tava tāpō bhaviṣyati □
tānvā hatānsutānvāpi śrutvā tadanuchintaya □ 26□

yēna khaṭvāṃ samārūḍhaḥ paritapyēta karmaṇā □
ādāvēva na tatkuryādadhruvē jīvitē sati □ 27□

na kaśchinnāpanayatē pumānanyatra bhārgavāt □
śēṣasampratipattistu buddhimatsvēva tiṣṭhati □ 28□

duryōdhanēna yadyētatpāpaṃ tēṣu purā kṛtam □
tvayā tatkulavṛddhēna pratyānēyaṃ narēśvara □ 29□

tāmstvaṃ padē pratiṣṭhāpya lōkē vigatakalmaṣaḥ □
bhaviṣyasi naraśrēṣṭha pūjanīyō manīṣiṇām □ 30□

suvyāhṛtāni dhīrāṇāṃ phalataḥ pravichintya yaḥ □
adhyavasyati kāryēṣu chiraṃ yaśasi tiṣṭhati □ 31□

avṛttiṃ vinayō hanti hantyanarthaṃ parākramaḥ □
hanti nityaṃ kṣamā krōdhamāchārō hantyalakṣaṇam □ 32□

parichChadēna kṣatrēṇa vēśmanā paricharyayā □
parīkṣēta kulaṃ rājanbhōjanāchChādanēna cha □ 33□

yayōschittēna vā chittaṃ naibhṛtaṃ naibhṛtēna vā □
samēti prajñayā prajñā tayōrmaitrī na jīryatē □ 34□

durbuddhimakṛtaprajñāṃ Channaṃ kūpaṃ tṛṇairiva □
vivarjayīta mēdhāvī tasminmaitrī praṇaśyati □ 35□

avaliptēṣu mūrkhēṣu raudrasāhasikēṣu cha □
tathaivāpēta dharmēṣu na maitrīmācharēdbudhaḥ □ 36□

kṛtajñāṃ dhārmikaṃ satyamakṣudraṃ dṛḍhabhaktikam □
jitēndriyaṃ sthitaṃ sthityāṃ mitramatyāgi chēṣyatē □ 37□

indriyāṇāmanutsargō mṛtyunā na viśiṣyatē □
atyarthaṃ punarutsargaḥ sādāyēddaivatānyapi □ 38□

mārdavaṃ sarvabhūtānāmanasūyā kṣamā dhṛtiḥ □
āyusyaṇi budhāḥ prāhurmitrāṇaṃ chāvimānanā □ 39□

apanītaṃ sunītēna yō'rthaṃ pratyāninīṣatē □
matimāsthāya sudṛḍhāṃ tadakāpuruṣa vratam □ 40□

āyatyāṃ pratikārajñastadātvē dṛḍhaniśchayaḥ □
atītē kāryaśēṣajñō narō'rthairna prahīyatē □ 41□

karmaṇā manasā vāchā yadabhīkṣṇaṃ niṣēvatē □
tadēvāpaharatyēnaṃ tasmātkalyāṇamācharēt □ 42□

maṅgalāmbhanaṃ yōgaḥ śrutamutthānamārjavam □
bhūtimētāni kurvanti satāṃ chābhīkṣṇa darśanam □ 43□

anirvēdaḥ śriyō mūlaṃ duḥkhanāśē sukhasya cha □
mahānbhavatyanirviṇṇaḥ sukhaṃ chātyantamaśnutē □ 44□

nātaḥ śrīmattaraṃ kiṃ chidanyatpathyatamaṃ tathā □
prabha viṣṇōryathā tāta kṣamā sarvatra sarvadā □ 45□

kṣamēdaśaktaḥ sarvasya śaktimāndharmakāraṇāt □
arthānarthau samau yasya tasya nityaṃ kṣamā hitā □ 46□

yatsukhaṃ sēvamānō'pi dharmārthābhyāṃ na hīyatē □
kāmaṃ tadupasēvēta na mūḍha vratamācharēt □ 47□

duḥkhārtēṣu pramattēṣu nāstikēṣvalasēṣu cha □
na śrīrvasatyadāntēṣu yē chōtsāha vivarjitāḥ □ 48□

ārjavēna naraṃ yuktamārjavātsavyapatrapam □
aśaktimantaṃ manyantō dharṣayanti kubuddhayaḥ □ 49□

atyāryamatidātāramatiśūramativratam □
prajñābhīmāninaṃ chaiva śrīrbhayānnōpasarpati □ 50□

agnihōtraphalā vēdāḥ śīlavṛttaphalaṃ śrutam □
ratiputra phalā dārā dattabhukta phalaṃ dhanam □ 51□

adharmōpārjitairarthairyaḥ karōtyaurdhva dēhikam □
na sa tasya phalaṃ prētya bhukktē'rthasya durāgamāt □ 52□

kānāra vanadurgēṣu kṛchChrāsvāpatsu sambhramē □
udyatēṣu cha śastrēṣu nāsti śēṣavatāṃ bhayam □ 53□

utthānaṃ saṃyamō dākṣyamapramādō dhṛtiḥ smṛtiḥ □
samīkṣya cha samārambhō viddhi mūlaṃ bhavasya tat □ 54□

tapōbalaṃ tāpasānāṃ brahma brahmaavidāṃ balaṃ □
hiṃsā balamasādhūnāṃ kṣamāguṇavatāṃ balaṃ □ 55□

aṣṭau tānyavrataghnāni āpō mūlaṃ phalaṃ payaḥ □
havirbrāhmaṇa kāmyā cha gurōrvachanamauśadham □ 56□

na tatparasya sandadhyātpratikūlaṃ yadātmanaḥ □
saṅgrahēṇaiṣa dharmāḥ syātkāmādanyaḥ pravartatē □ 57□

akrōdhēna jayētkrōdhamasādhūṃ sādhunā jayēt □
jayētkadaryaṃ dānēna jayētsatyēna chāṅṛtam □ 58□

strī dhūrtakē'lasē bhīrau chaṇḍē puruṣamānini □
chaurē kṛtaghnē viśvāsō na kāryō na cha nāstikē □ 59□

abhivādanaśīlasya nityaṃ vṛddhōpasēvinaḥ □
chatvāri sampravardhantē kīrtirāyuryaśōbalaṃ □ 60□

atīklēśēna yē'rthāḥ syurdharmasyātikramēṇa cha □
arērvā praṇipātēna mā sma tēṣu manaḥ kṛthāḥ □ 61□

avidyaḥ puruṣaḥ śōchyāḥ śōchyāṃ mithunamaprajam □
nirāhārāḥ prajāḥ śōchyāḥ śōchyāṃ rāṣṭramarājakam □ 62□

adhvā jarā dēhavatāṃ parvatānāṃ jalaṃ jarā □
asambhōgō jarā strīṇāṃ vākṣalyaṃ manasō jarā □ 63□

anāmnāya malā vēdā brāhmaṇasyāvratāṃ malam □
kautūhalamalā sādhvī vipravāsa malāḥ striyaḥ □ 64□

suvarṇasya malaṃ rūpyaṃ rūpyasyāpi malaṃ trapu □
jñēyaṃ trapu malaṃ sīsaṃ sīsasyāpi malaṃ malam □ 65□

na svapnēna jayēnnidrāṃ na kāmēna striyaṃ jayēt □
nēndhanēna jayēdagniṃ na pānēna surāṃ jayēt □ 66□

yasya dānajitaṃ mitramamitrā yudhi nirjitāḥ □
annapānajitā dārāḥ saphalaṃ tasya jīvitam □ 67□

sahasriṇō'pi jīvanti jīvanti śatinastathā □
dhṛtarāṣṭraṃ vimuñchēchChāṃ na kathaṃ chinna jīvyatē □ 68□

yatpṛthivyāṃ vrīhi yavaṃ hiraṇyaṃ paśavaḥ striyaḥ □
nālamēkasya tatsarvamiti paśyanna muhyati □ 69□

rājanbhūyō bravīmi tvāṃ putrēṣu samamāchara □
samatā yadi tē rājansvēṣu pāṇḍusutēṣu cha □ 70□

□ iti śrīmahābhāratē udyōgaparvaṇi prajāgaraparvaṇi
viduravākyaē ēkōnachatvāriṃśō'dhyāyaḥ □ 39□

Sri Amritananda Natha Guruvu Garu, Amrita Nilayam, Gowravaram Village & Post, Kavali Mandal, Nellore District, Andhra Pradesh.
Phone Number: +91 9493475515 | www.amritanilayam.org